

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 7/2015. (III. 19.) AB HATÁROZATA

a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény egyes rendelkezései alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszok elutasításáról és visszautasításáról

Az Alkotmánybíróság teljes ülése alkotmányjogi panaszok tárgyában – dr. *Salamon László* alkotmánybíró párhuzamos indokolásával, valamint dr. *Czine Ágnes*, dr. *Kiss László* és dr. *Lévay Miklós* alkotmánybírók különvéleményével – meghozta a következő

határozatot:

1. Az Alkotmánybíróság a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény 3. §-a alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló – az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésére, a XIII. cikk (1) bekezdésére és a XV. cikk (1)–(2) bekezdéseire alapított – alkotmányjogi panaszt elutasítja.

2. Az Alkotmánybíróság a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény 1. § (6) és (7) bekezdései és a 3. §-a alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló – az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésére, a T) cikk (1) és (2) bekezdéseire, az M) cikk (1) és (2) bekezdéseire, az I. cikk (4) bekezdésére, a XII. cikk (1) bekezdésére, és a XV. cikk (1) bekezdésére alapított – alkotmányjogi panaszt visszautasítja.

3. Az Alkotmánybíróság a 2/2014. Polgári jogegységi határozat 3. pontja alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt visszautasítja.

Az Alkotmánybíróság elrendeli e határozatának a Magyar Közlönyben való közzétételét.

Indokolás

I.

- [1] 1. Jelen ügyben három, a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvénnyel (a továbbiakban: Tv.) érintett pénzügyi intézmény, valamint egy természetes személy adós terjesztett elő alkotmányjogi panaszt az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 26. § (2) bekezdése alapján.
- [2] Az egyik indítvány arra irányult, hogy az Alkotmánybíróság állapítsa meg a Tv. 1. § (6)–(7) bekezdései és a 3. §-a, valamint a 2/2014. Polgári jogegységi határozat (a továbbiakban: PJE határozat) 3. pontja alaptörvény-ellenességét és semmisítse meg azokat. Az indítványozó álláspontja szerint a Tv. támadott rendelkezései sértik az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését.
- [3] Egy másik indítványozó szintén a Tv. 3. §-ának alaptörvény-ellenességét állította egyfelől a visszaható hatályú jogalkotás tilalmába ütközés [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés], másfelől a tulajdonhoz való jog [Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdés] sérelme miatt. Emellett indítványában csupán megjelölte az Alaptörvény T) cikk (1) és (2) bekezdéseit, az M) cikk (1) bekezdését, az I. cikk (4) bekezdését, a XII. cikk (1) bekezdését és a XV. cikk (1) bekezdését is, ezekre vonatkozóan azonban érdemi indokolást nem terjesztett elő.
- [4] A harmadik indítványozó az első indítvánnyal lényegében azonos tartalmú alkotmányjogi panaszt terjesztett elő azzal a különbséggel, hogy álláspontja szerint a PJE határozat 3. pontja és a Tv. 3. §-a a hátrányos megkülönböztetés tilalmát [Alaptörvény XV. cikk (1) és (2) bekezdés] is sérti.
- [5] A negyedik indítványozó – aki az ügyben devizaadósként érintett – a Tv. 3. § (2) bekezdésének megsemmisítését kérte arra hivatkozással, hogy az a tisztességes gazdasági verseny alaptörvényi rendelkezésbe [M) cikk (2) bekezdés] ütközik.
- [6] 2. A Tv. 1. § (6) bekezdésével összefüggésben az indítványozó előadta, hogy ezen jogalkotói megoldással a hosszú távú szerződéses jogviszonyok már elévült részkövetelései újra érvényesíthetőkké válnak. Ezzel olyan kötelezettségeket kell teljesítenie az érintett jogviszonyok alanyainak – érvel az indítványozó –, amelyek múltbeli magatartásukhoz kapcsolódnak, és amelyek a Tv. hatálybalépésekor már nem terhelték őket. A Tv. 1. § (7) bekezdésével összefüggésben előadta, hogy az ugyan a jövőre nézve változtatja

meg az érintett fogyasztói kölcsönszerződések elévülési szabályait, de nem felel meg az Alkotmánybíróság 8/2014. (III. 20.) AB határozatában foglalt követelményeknek, ami miatt a jogosultak szerzett jogai is sérülnek. Ezt azzal indokolta, hogy a „kölcsönszerződések feleinek jogai olyan vagyoni értékű jogok, amelyeket az adott jogszabályi környezetben bízva anyagi befektetéssel szereztek meg”. Ugyanakkor nem mutatható ki olyan, a szerződéskötést követően beállott, ésszerűen előre nem látható, a „normális változás kockázatán túlmenő olyan körülményváltozás”, ami az elévülés nyugvásának törvényi kimondása útján lenne kompenzálendő.

- [7] 3.1. A Tv. 3. §-ával és a PJE határozat 3. pontjával összefüggésben az indítványozó a visszaható hatályú jogalkotás tilalmának sérelmét állította, álláspontja szerint ugyanis e rendelkezések mind a múltra, mind a jövőre nézve hátrányosan változtatják meg „az indítványozó szerződéses jogosítványait, és az ebből eredő szerzett jogokat”. Sérelmezte, hogy a Tv. a 2004. május 1-je és 2006. március 1-je közötti időszakra megtámadhatóság helyett semmisséget mond ki, megsértve ezzel a visszaható hatályú jogalkotás tilalmát. Előadta, hogy az árfolyamrésre vonatkozó kikötések a Tv. és a PJE határozat előtt nem minősültek eleve tisztességtelennek, a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) alapján a tisztességtelenség megállapításánál számos körülményt kellett figyelembe venni a jogviszony megítélésénél. A Tv. azonban csak annak vizsgálatát írta elő, hogy a szerződés deviza alapú legyen, és a folyósításra vételi, a törlesztésre pedig eladási árfolyamon kerüljön sor, mely a régi Ptk.-hoz képest lényegesen szűkebb körülmények vizsgálatát jelenti. Arra hivatkozott, hogy sem a 6/2013. PJE határozat, sem pedig az Európai Unió Bírósága a C-26/13. számú *Kásler-ügyben* nem állapította meg, hogy az árfolyamrés *per se* tisztességtelen lenne, ezáltal az indítványozó szerint a PJE határozat 3. pontja és a Tv. 3. §-a jogot alkotott, visszaható hatállyal. Utalt arra is, hogy a deviza alapú kölcsönök esetében van devizaátváltás, aminek következtében árfolyam-különbözet keletkezik, ezt valakinek viselnie kell. Ugyanakkor az indítványozó álláspontja szerint minden, árfolyamrésre vonatkozó klauzula esetében vizsgálni kell az Európai Unió Bírósága által meghatározott kritériumokat, és nem állapítható meg általános jelleggel a klauzula tisztességtelensége.
- [8] Az indítványozó emellett úgy vélte, hogy a Tv. 3. §-a és a PJE határozat 3. pontja a jövőre nézve változtatnak meg jogviszonyokat, mellyel a szerzett jogok sérelmét is előidézik [B] cikk (1) bekezdés]. Az árfolyamrés kapcsán

álláspontja szerint nem mutatható ki a szerződéskötést követően beállott, ésszerűen előre nem látható, a normális változás kockázatán túlmenő olyan körülményváltozás, amely szerződéses jogviszonyok jogszabályi megváltoztatását indokolná.

- [9] 3.2. A másik indítványozó szintén a visszaható hatályú jogalkotás tilalmának megsértésére alapította az alkotmányjogi panaszát. Előadta, hogy a felek a szerződésben meghatározott vételi-eladási devizaárfolyamon történő elszámolásban állapodtak meg, az ebből származó többletteleher nem pusztán egy költségelemnek minősült, hanem olyan kötelezettség volt az adós oldalán, mellyel a szerződés megkötésekor – az előzetes kockázatfeltárás miatt – számolnia kellett. Álláspontja szerint a „törvényhozó nem működhet egyfajta árhatóságként és nem avatkozhat be paternalista módon [...] a piactudományi viszonyokkal és a polgári jogviszonyok terén érvényesítendő szerződéses szabadsággal és rendelkezési elvvel szemben a felek jogviszonyába”. Utalt arra is, hogy a jogalkotó nem vette figyelembe, hogy a pénzügyi intézményeknek a devizahitelek folyósításához valós devizabeszerezést kellett foganatosítaniuk. Az indítványozó tényleges devizaforrást szerzett akképp, hogy anyacégével refinanszírozási hitelszerződést kötött, így „valódi pénzváltási szolgáltatás állt a hitelek kihelyezése mögött”. Azzal érvelt, hogy a Kúria a jogegységi határozatban azt fejtette ki, hogy az árfolyamrés azért tisztességtelen, mert a különmű árfolyamok mögött pénzváltási tevékenység nincs. Ennek azonban az indítványozó az ellenkezőjét tudná bizonyítani, azonban a jogalkotó az ellenbizonyítás lehetőségét a jogszabályba nem építette bele, hanem azt kihagyta, eleve tisztességtelenné minősítve az árfolyamrészt, ami álláspontja szerint a jogbiztonság követelményével ellentétes.
- [10] Emellett ez az indítványozó a Tv. 3. §-ának a tulajdonhoz való jogba [Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdés] ütközését is állította. Az árfolyamrészből származó bevételt az indítványozó a tulajdon tárgyának, vagyoni értékű jognak tekintette (ami tulajdoni védelemben részesül), a felek a szerződés teljesítésében megállapodtak, a Tv. azonban ezt a bevételt utólag mindenfajta ellentételezés nélkül elvonja a pénzügyi intézménytől és átadja az adósnak.
- [11] 3.3. A harmadik indítványozó kérelme az első indítvánnyal tartalmilag lényegében megegyezett azzal a különbséggel, hogy álláspontja szerint a PJE határozat 3. pontja és a Tv. 3. §-a hátrányos megkülönböztetést is megvalósít.

Alkotmányjogi panaszának ezen részét azzal indokolta, hogy ő mint hitelezési tevékenységre jogosult pénzügyi vállalkozás saját árfolyam jegyzésére nem jogosult. A hitelezési tevékenység végzéséhez szükséges pénzt elsősorban saját, rendelkezésre álló forintforrásaiból, illetve fennálló hitelkeret-szerződések alapján igénybe vett, másik pénzügyi intézmény által nyújtott piaci hitel útján biztosítja. Amennyiben devizára van szüksége az indítványozónak, akkor ahhoz a vele szerződött pénzügyi intézmény devizavételi árfolyamán juthat hozzá, amikor pedig deviza visszafizetési kötelezettsége válik esedékessé, akkor ugyanezen pénzügyi intézmény deviza eladási árfolyamán tudja az átváltást elvégezni. Ebben a tekintetben tehát vele szemben is árfolyamrést alkalmaz a folyósító pénzügyi intézmény, ami hátrányos megkülönböztetést eredményez, mivel azonos helyzetben levő jogi személyeket kezel a jogszabály eltérő módon.

[12] 3.4. A negyedik indítványozó az árfolyamréssel kapcsolatban azt sérelmezte, hogy mivel a deviza vételi és eladási árfolyam alkalmazása tisztességtelen, ezért semmis, így annak helyébe a jogalkotó nem írhatná elő a Magyar Nemzeti Bank hivatalos deviza árfolyamának alkalmazását. Az állam – véli az indítványozó – a semmis (és ezáltal álláspontja szerint nem is létező) kikötés helyett „törvénnyel segíti (menti) meg a tisztességtelen Hitelezőt, és a tisztességes gazdasági verseny szereplőjével teszi egyenlővé”. Abban az esetben ugyanis, ha az érintett kikötéseket meghagyná a jogalkotó semmisnek, akkor a hitelezőnek az adóssal nem deviza, hanem forint alapon kellene elszámolnia, melynek következtében az adósnak lényegesen kevesebb lenne a fennmaradó tartozása. Mindezek miatt az indítványozó a Tv. 3. § (2) bekezdése megsemmisítését kérte, mivel az szerinte a tisztességes gazdasági verseny alaptörvényi rendelkezését és a „szabad szerződéskötéshez való alkotmányos jogot” [M] cikk (2) bekezdés] sérti.

[13] 4. Az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszokat az Abtv. 58. § (2) bekezdése alapján egyesítette és – az Ügyrend 31. § (6) bekezdését alkalmazva, külön befogadási eljárás mellőzésével – egy eljárásban bírálta el.

[14] 5. Az Alkotmánybíróság beszerezte az igazságügyi miniszter véleményét.

II.

[15] 1. Az Alaptörvénynek az alkotmányjogi panaszokkal érintett rendelkezései:

„B) cikk (1) Magyarország független, demokratikus jogállam.”

„M) cikk (2) Magyarország biztosítja a tisztességes gazdasági verseny feltételeit. Magyarország fellép az erőfölénnyel való visszaéléssel szemben, és védi a fogyasztók jogait.”

„XIII. cikk (1) Mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez. A tulajdon társadalmi felelősséggel jár.”

„XV. cikk (1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.

(2) Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.”

[16] 2. A Tv.-nek az alkotmányjogi panaszokkal támadott – azok elbírálásakor hatályos – rendelkezései:

„1. § (6) A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény elévüléssel kapcsolatos szabályait a fogyasztói kölcsönszerződésből eredő követelések tekintetében úgy kell értelmezni, hogy e követelések a kölcsönszerződés fennállása alatt nem évülnek el, azok elévülése a szerződés megszűnésével kezdődik.

(7) A (6) bekezdés szerinti követelés elévülése e törvény hatálybalépésének napjától a 3. § (5) bekezdése és a 4. § (3) bekezdése szerinti külön törvényben meghatározott időpontig nyugszik.

[...]

3. § (1) A fogyasztói kölcsönszerződésben – az egyedileg megtárgyalt szerződési feltétel kivételével – semmis az a kikötés, amely szerint a pénzügyi intézmény a kölcsön-, illetve a lízingtárgy megvásárlásához nyújtott finanszírozási összeg folyósítására a vételi, a tartozás törlesztésére pedig az eladási vagy egyébként a folyósításkor meghatározott árfolyamtól eltérő típusú árfolyam alkalmazását rendeli.

(2) Az (1) bekezdés szerinti semmis kikötés helyébe – a (3) bekezdésben meghatározott kivétellel – mind a folyósítás, mind pedig a törlesztés (ide értve

a törlesztőrészlet és a devizában megállapított bármilyen költség, díj vagy jutalék fizetését) tekintetében a Magyar Nemzeti Bank hivatalos deviza árfolyamának alkalmazására irányuló rendelkezés lép.

(3) Ha a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény 200/A. §-ában vagy a Hpt. 267. §-ában meghatározott szerződések esetében és rendelkezések alapján az azokban megjelölt devizaárfolyam alkalmazására vonatkozó rendelkezés a szerződés részévé vált, vagy a törlesztés során a felek ennek megfelelően jártak el, a (2) bekezdés devizaárfolyamra vonatkozó előírását e szerződések esetében és a törlesztés e rendelkezések által érintett időszakára csak a folyósítás tekintetében kell alkalmazni.

(4)

(5) A pénzügyi intézménynek a fogyasztóval külön törvényben meghatározott módon kell elszámolnia.”

III.

[17] Az alkotmányjogi panaszok nem megalapozottak.

[18] Az Alkotmánybíróság elsőként azt vizsgálta, hogy az eljárás alapjául szolgáló alkotmányjogi panaszok megfelelnek-e az Abtv.-ben foglalt formai és tartalmi követelményeknek.

[19] 1. Az Alkotmánybíróság először a formai feltételeket vizsgálta meg.

[20] 1.1. A Tv. támadott rendelkezései 2014. július 26-án léptek hatályba, az indítványozók alkotmányjogi panaszukat 2014. október 3-án, illetve november 17-én, a magánszemély panaszos (adós) pedig november 4-én, az Abtv. 30. § (1) bekezdésében megjelölt határidőben, a vitatott jogszabály hatálybalépésétől számított 180 napon belül nyújtották be az Alkotmánybírósághoz.

[21] Az alkotmányjogi panaszok részben megfelelnek az Abtv. 52. § (1b) bekezdésben foglalt, az indítványokkal szemben támasztott formai feltételeknek, mivel

- megjelölik az Alkotmánybíróság hatáskörét megalapozó törvényi rendelkezést [az Abtv. 26. § (2) bekezdését],
- megjelölik továbbá az Alaptörvény sérülni vélt rendelkezéseit [B) cikk (1) bekezdés, M) cikk (2) bekezdés, XIII. cikk (1) bekezdés],
- megjelölik az Alkotmánybíróság által vizsgálandó jogszabályi rendelkezést [Tv. 1. § (6)–(7) bekezdései és a 3. §]

- tartalmazták a kifogásolt rendelkezések alaptörvény-ellenességének indokát,
- kifejezett kérelmet fogalmaznak meg a támadott rendelkezések megsemmisítésére.

- [22] 1.2. Ugyanakkor az egyik alkotmányjogi panasz megjelölte ugyan az Alaptörvény T) cikk (1) és (2) bekezdéseit, az M) cikk (1) bekezdését, az I. cikk (4) bekezdését, a XII. cikk (1) bekezdését, és a XV. cikk (1) bekezdését is, ezekre vonatkozóan azonban érdemi indokolást nem terjesztett elő. Az indítvány e tekintetben tehát nem felel meg az Abtv. 52. § (1b) bekezdése e) pontjának, ezért az alkotmányjogi panasz ezen részeit az Alkotmánybíróság az Abtv. 64. § d) pontja alapján visszautasította.
- [23] 1.3. Ezen túlmenően az indítványozók deviza alapú hitel- és kölcsön nyújtásával foglalkozó pénzügyi intézmények, illetve egyikük egy devizaadós, érintettségük aktuális, ugyanis a támadott törvény miatt a 2004. május 1. napja és a törvény hatálybalépésének napja között kötött fogyasztói kölcsönszerződések tekintetében átszámítási és elszámolási kötelezettségük, illetve az adósnak jogosultsága áll fenn a semmissé nyilvánított szerződési kikötésekre tekintettel. Az indítványozók érintettsége közvetlen, ugyanis a vélt jogsérelem az alaptörvény-ellenes jogszabály rendelkezéseinek hatályosulása folytán közvetlenül, bírói döntés nélkül következett be úgy, hogy nem állt rendelkezésre a jogsérelem orvoslására szolgáló jogorvoslati eljárás.
- [24] Mindezek miatt az alkotmányjogi panaszoknak a Tv. egyes rendelkezéseit támadó elemei – az 1.4., az 1.5. és az 1.6. pontok (Indokolás [25]–[32]) kivételével – a formai feltételeknek megfelelnek, így azokat az Alkotmánybíróság érdemben vizsgálta meg.
- [25] 1.4. Az egyik indítványozó a PJE határozat 3. pontját is alaptörvény-ellenesnek tartotta, és annak a megsemmisítését is kérte.
- [26] Ezzel összefüggésben az Alkotmánybíróság az alábbiakra mutat rá. Az Alkotmánybíróság a 3246/2014. (X. 3.) AB végzésben a 1/2012. Büntető-közigazgatási-munkaügyi-polgári jogegységi határozat alaptörvény-ellenességét vizsgálta meg, és azt állapította meg, hogy „[a]z olyan jogszabályok, valamint az Abtv. 37. § (2) bekezdésben meghatározott egyéb jogi eszközök esetében, melyek lényegüknél fogva nem hatályosulhatnak közvetlenül (ilyen például a jogegységi határozat, mely csak a bíróságra kötelező, vagy általában a hatóságok és bíróságok

- eljárását szabályozó jogszabályok stb.), az Abtv. 26. § (2) bekezdése alapján történő eljárásban a közvetlen érintettség nem állapítható meg.” {Indokolás [10]}
- [27] Az indítványozó a PJE határozat 3. pontja ellen irányuló alkotmányjogi panaszát is az Abtv. 26. § (2) bekezdésére alapította. Az Abtv. 26. § (2) bekezdése alapján a jelen esetben nem állapítható meg a közvetlen érintettség, tekintettel a támadott jogegységi határozat jogi jellegére, azaz arra, hogy az csak a bíróságokra kötelező. Emiatt az indítványozó jogait érintő közvetlen hatályosulás nem állapítható meg. Hasonlóan döntött egyébként az Alkotmánybíróság a 3023/2012. (VI. 21.) AB végzésben is {ABH 2012, 1034. Indokolás [7]–[8]}.
- [28] Mindezekre tekintettel az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az alkotmányjogi panasznak a PJE határozat 3. pontját támadó része nem felel meg az indítványokra vonatkozó törvényi követelményeknek, ezért az ennek vizsgálatára irányuló indítványt az Abtv. 64. § d) pontja alapján visszautasította.
- [29] 1.5. Az alkotmányjogi panasz az Abtv. 26. §-a alapján az Alaptörvényben biztosított jogok védelmének eszköze. A 3033/2013. (II. 12.) AB végzés az Alkotmánybíróság korábbi határozatára utalva a fentieket megerősítette: „az alkotmányjogi panasz az Alkotmányban szabályozott alapvető jogok védelmének eszköze, mely alapvető jogok rendeltetése az, hogy az államhatalommal szemben alkotmányos garanciákat teremtsenek az állampolgár, az egyén vagy egy közösség jogainak védelmére, cselekvési autonómiájának biztosítására. [65/1992. (XII. 17.) AB határozat, ABH 1992, 289, 291.]” (Indokolás [7]). Ennek alapján alkotmányjogi panasz – a jogbiztonság egyes elemeinek kivételével – csak Alaptörvényben biztosított jog sérelmére alapítható, valamely államcél vagy egyéb alaptörvényi rendelkezés megsértésének a megállapítása alkotmányjogi panasz keretében nem indítványozható. Az Abtv. 52. § (1b) bekezdés b) pontjából is következik, hogy alkotmányjogi panaszt csak Alaptörvényben biztosított jog sérelmére lehet alapítani. Az Alaptörvény M) cikk (2) bekezdése nem minősül az Alaptörvényben biztosított jognak, a felhívott alaptörvényi szakaszok címzettje nem az indítványozó, nem biztosítanak számára jogot, ezért alkotmányjogi panaszt sem lehet közvetlenül ezekre az előírásokra alapítani [Lásd: 3267/2014. (XI. 4.) AB végzés].
- [30] Mindezekre tekintettel az Alkotmánybíróság az M) cikk (2) bekezdésének sérelmét állító indítványi elemet – tekintettel arra, hogy a fogyasztóvédelmi rendelkezés nem Alaptörvényben biztosított jog – az Abtv. 64. § d) pontja alapján érdemi vizsgálat nélkül visszautasította.

- [31] 1.6. Az Alkotmánybíróság a Tv. 1. § (6) és (7) bekezdésének alaptörvény-ellenességét támadó indítványi elemeket áttekintve utal a 34/2014. (XI. 14.) AB határozatra, melyben e rendelkezések alaptörvény-ellenességét már vizsgálta. A határozatban az vizsgálatot az Alkotmánybíróság hasonló alkotmányossági összefüggésre hivatkozó indítványi elem alapján folytatta le. Az Abtv. 31. § (1) bekezdése értelmében, ha alkotmányjogi panasz alapján az alkalmazott jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés Alaptörvénnyel való összhangjáról az Alkotmánybíróság már döntött, ugyanazon jogszabályra, illetve jogszabályi rendelkezésre és ugyanazon Alaptörvényben biztosított jogra, valamint azonos alkotmányjogi összefüggésre hivatkozással – ha a körülmények alapvetően nem változtak meg – nincs helye az alaptörvény-ellenesség megállapítására irányuló alkotmányjogi panasznak, valamint bírói kezdeményezés alaptörvény-ellenesség megállapítására irányuló vizsgálatának.
- [32] Tekintettel arra, hogy a Tv. 1. § (6) és (7) bekezdése tekintetében ítélt dologról van szó, ezért az érdemi vizsgálatot mellőzve az Alkotmánybíróság az indítványt az Abtv. 64. § *f*) pontja alapján visszautasította.
- [33] 2. Az Alkotmánybíróság ezt követően az indítványok tartalmi vizsgálatát az alábbiak szerint folytatta le.
- [34] 2.1. Az Alkotmánybíróság először azt vizsgálta meg, hogy a Tv. 3. §-a (az árfolyamrés tisztességtelenségének törvény által történő megállapítása) a visszaható hatályú jogalkotás tilalmába ütközik-e.
- [35] Az árfolyamrés tisztességtelenségével a PJE határozat rendelkező részének 3. pontja és az ahhoz kapcsolódó indokolás foglalkozik. Ennek értelmében a különmemű árfolyamok alkalmazása két okból is tisztességtelen. Egyfelől mert ezekkel szemben nem áll a fogyasztónak közvetlenül nyújtott szolgáltatás, így az számára indokolatlan költséget jelent, másfelől azért, mert alkalmazásuk gazdasági indoka a fogyasztó számára nem világos, nem érthető, nem átlátható.
- [36] 2.1.1. A PJE határozat indokolása szerint – utalva a Kúria 6/2013. PJE határozatának 1. pontjára – deviza alapú kölcsönszerződések esetén „a törlesztéskor átváltásra nem, hanem csak átszámításra kerül sor. Így tehát a deviza alapú kölcsönszerződésekben szereplő különmemű árfolyamok mögött tényleges, a fogyasztó számára közvetlenül nyújtott pénzváltási szolgáltatás nincs”. Ez az indoka annak, hogy a PJE határozat meghozatalát követően a jogalkotó úgy döntött, hogy az árfolyamrésre vonatkozó szerződéses kikötéseket további

bírósági eljárás nélkül *ex lege* tisztességtelennek tekinti. Pénzváltási tevékenység hiányában ebben a körben a pénzügyi intézmény nem végzett olyan valódi szolgáltatási típusú műveletet, melyért az adóssal szemben ellenértéket számíthatna fel. Tekintettel arra, hogy ezekben az esetekben az adós egy el nem végzett szolgáltatásért fizetett mégis ellenértéket, ezért azt a jogalkotó tisztességtelennek minősítette. Ez a tény azonban a visszaható hatállyal semmilyen közvetlen összefüggésben nem áll, ugyanis a pénzügyi intézménynek már a szerződés megkötésekor is tudnia kellett, hogy olyan szolgáltatásért követel ellenértéket, melyet ténylegesen és valósan az adós részére nem fog teljesíteni. Az, hogy az adós erről nem tudott (erről őt a pénzügyi intézmény nem tájékoztatta), illetve, hogy a szerződés megkötése óta viszonylag hosszabb idő telt el, nem teszi – az egyébként egyoldalúan meghatározott – kikötést tisztességesse. A visszaható hatályú jogalkotás tilalmára való hivatkozás nem adhat alapot arra, hogy a múltban tömegesen keletkezett tisztességtelen – ezért semmis – szerződéses kikötések érinthetetlenek maradjanak, és annak következtében az adósok teljesítési kötelezettsége minden körülmények között, változatlanul fennmaradjon.

- [37] 2.1.2. Az átláthatóság és világosság követelményével összefüggésben az Alkotmánybíróság az alábbiakra mutat rá:
- [38] Az Európai Unió Bíróságának a C-26/13. számú ügyben 2014. április 30-án hozott ítéletének 75. pontja szerint a 93/13/EGK tanácsi irányelv 4. cikkének (2) bekezdésében foglalt világos és érthető megfogalmazás követelménye alatt nem kizárólag azt kell érteni, hogy az érintett feltételeknek nyelvtani szempontból kell érthetőnek lennie a fogyasztó számára, hanem azt is, hogy a szerződésnek átlátható jelleggel fel kell tüntetnie az érintett feltételben meghatározott külföldi pénznem átváltási mechanizmusának konkrét működését, valamint az e mechanizmus és a kölcsön folyósítására vonatkozó többi feltételben előírt mechanizmus közötti viszonyt oly módon, hogy a fogyasztónak módjában álljon egyértelmű és érthető szempontok alapján értékelni a számára ebből eredő gazdasági következményeket.
- [39] Ennek alapján a PJE határozatának 3. pontja az alábbiakat mondja ki: „A folyósításkor a pénzügyi intézmény által meghatározott vételi, a törlesztésekkor pedig az eladási árfolyamok (különnemű árfolyamok) alkalmazása tisztességtelen, mert ezekkel szemben nem áll a fogyasztónak közvetlenül nyújtott szolgáltatás, így az számára indokolatlan költséget jelent. E rendelkezések azért is tisztességtelenek, mert alkalmazásuk gazdasági indoka a fogyasztó számára nem világos, nem érthető, nem átlátható. A deviza alapú fogyasztói kölcsön-

szervezetekben szereplő vételi és eladási árfolyamok, mint átszámítási árfolyamok helyett az Magyar Nemzeti Bank hivatalos deviza árfolyama válik a szerződés részévé a Ptk. 231. § (2) bekezdésében meghatározott diszpozitív törvényi rendelkezésre tekintettel, mindaddig, amíg kógens törvényi rendelkezés nem lépett azok helyébe.”

- [40] Az Európai Unió Bírósága által adott szempontrendszer szerint a Kúria megvizsgálta a pénzügyi intézményeknek az árfolyamréssel összefüggő gyakorlatát, és az azzal kapcsolatos kérdéseket a PJE határozatban rendezte. Ezzel összhangban – a jogalkalmazó által kidolgozott egységes elveket figyelembe véve – alkotta meg a törvényhozó a támadott Tv.-t. A szabályozás lényege az, hogy a pénzügyi intézmények által alkalmazott védekezés ellenére a szabályozási mechanizmus már a szerződés megkötésekor sem felelt meg a világos és egyértelmű szabályozás követelményének.
- [41] A jogalkotó tehát nem tett mást, mint a jogalkalmazó bíróság által kidolgozott, jogegységi határozatba foglalt egységes gyakorlatot emelte jogszabályi szintre.
- [42] Ezzel összhangban a törvény indokolása úgy fogalmaz, hogy a Tv. 3. §-a a alapján létrejött kikötések „azért is tisztességtelenek, mert alkalmazásuk gazdasági indoka az átlagos fogyasztó számára nem világos, nem átlátható. Az ilyen módon történő árképzés nehezíti, hogy a fogyasztó tisztán lássa az őt terhelő fizetési kötelezettséget, azt, hogy azok hozzávetőleges mértékével előre számolni tudjon. Így függetlenül attól, hogy a szerződésekben jellemzően nyelvtanilag egyértelműen, félre nem érthető módon szerepel a különmemű árfolyam alkalmazásának ténye, az nem felel meg az Európai Unió Bíróságának ítélete által is értelmezett világos és egyértelmű szabályozás követelményének.”
- [43] A jogalkalmazó és a jogalkotó ezen – a jogegységet szolgáló értelmező – tevékenysége azonban a visszaható hatályú jogalkotás tilalmával közvetlen összefüggésben nincs. Mindezekre tekintettel az Alkotmánybíróság a visszaható hatályú jogalkotás tilalmának sérelmét nem látta megalapozottnak, ezért az indítványokat ebben a tekintetben elutasította.
- [44] 2.2. Az Alkotmánybíróság a tulajdonhoz való jog sérelmét állító indítványi elemmel összefüggésben az alábbiakat állapította meg.
- [45] Az Alkotmánybíróság a tulajdonhoz való jog tartalmát és korlátozhatóságának alkotmányos kereteit átfogóan értelmező 64/1993. (XII. 22.) AB határozatában rámutatott arra, hogy bár a tulajdonhoz való jog alapvető jog, az alkotmányos tulajdonvédelem köre és módja nem szükségképpen követi a polgári jogi fogalmakat és nem azonosítható az absztrakt polgári jogi tulajdon védelmével. Az alapjogként védett tulajdonhoz való jog tartalmát a mindenkori közjogi

és (alkotmányos) magánjogi korlátokkal együtt kell érteni [ABH 1993, 373, 379.]. A tulajdonjog magánjogi korlátja viszont nem esik szükségképpen egybe az alapjogi korlátozással. Másrészt a szükséges és arányos korlátozásnak, illetve a tulajdonjog lényeges tartalmának nincs polgári jogi megfelelője. Az Alkotmány a tulajdonhoz való jogot az állammal szemben biztosítja, s azt mint alapjogot – az értékgarancia követelményével, illetőleg a közérdekű korlátozás arányosságának ismervével – az állammal szemben védi (lásd először: 800/B/1993. AB határozat, ABH 1996, 420, 422.).

[46] Az Alkotmánybíróság emellett egyes vagyoni jogok biztosítását is tulajdoni védelem alá helyezte, ugyanis már viszonylag korán, 1992-ben kimondta, hogy a tulajdonhoz való jog védelme nemcsak a tulajdonjog, hanem az azzal összefüggő minden vagyoni jog biztosítására vonatkozik [17/1992. (III. 30.) AB határozat, ABH 1992, 104, 108.]. Ebből a szempontból hivatkoztak az indítványozók a tulajdonhoz való jog megsértésére.

[47] Az Alkotmánybíróság ezzel összefüggésben az alábbiakra mutat rá.

[48] Az árfolyamrést megállapító szerződési kikötések már eleve, a szerződések megkötésének időpontjában is tisztességtelenek – tehát semmisek – voltak, és az emiatt előálló egyensúlyhiányos helyzetet orvosolta a jogalkotó azzal, hogy kimondta, az adósnak nem kell a pénzügyi intézmény saját deviza vételi és eladási árfolyama közötti különbözetet megfizetnie, hanem minden esetben a pénzügyi intézmény saját középárfolyamán, vagy a Magyar Nemzeti Bank hivatalos deviza középárfolyamán kell visszafizetnie a kölcsönösszeg érintett részletét a pénzügyi intézménynek. Ebben az értelemben tehát nem egy, a pénzügyi intézmény által „már megszerzett” pénzügyi fennálló tulajdonjogról és annak a fogyasztó részére történő visszafizetéséről (azaz az indítványozó által állított tulajdoni sérelemről) van szó, hanem a semmiség jogkövetkezményének a levonásáról és az ennek a jogi helyzetnek megfelelő tényállapot helyreállításáról. A támadott jogszabályi rendelkezés kizárja, hogy egy, már eleve tisztességtelen szerződési kikötés – és az ebből eredő, a fogyasztót terhelő kifizetés – a tulajdonhoz való jog védelmét élvezze a pénzügyi intézmény oldalán. Ehhez az érveléshez hasonlóan fogalmazott az Alkotmánybíróság a 118/B/2009. AB határozatban, miszerint „[a] pénz megfizetésében marasztaló jogerős ítélet nem más, mint a bíróság – rajta keresztül az állam – parancsa a marasztalt fél felé arra, hogy a megjelölt összeget fizesse meg. [...] A kötelezettet marasztaló ítélet jogerőre emelkedésének jogkövetkezménye, hogy a jogosult követelése jogilag többé nem tehető vitássá; azonban a jogosultnak a kötelezett (adós) vagyonán ezzel nem keletkezik közvetlen tulajdonjoga.” (ABH 2010, 1959.)

- [49] Erre az elszámolási kötelezettséggel járó kötelmi helyzetre és magára az elszámolásból eredő pénzmozgásra tehát a pénzügyi intézmény tulajdoni védelmet nem alapíthat, ebben a helyzetben nem értelmezhető az indítványozó által használt „tulajdoni váromány” sem. Emiatt az Alkotmánybíróság az indítványokat ebben a tekintetben is elutasította.
- [50] 2.3. Az indítványozó azt is sérelmezte, hogy az árfolyamréssel összefüggésben a Magyar Nemzeti Bank deviza árfolyamának törvénnyel való előírása sérti a szerződéskötési szabadságot.
- [51] Az Alkotmánybíróság ezzel összefüggésben az alábbiakra mutat rá.
- [52] A Tv. 3. § (1) bekezdése értelmében az árfolyamrést tartalmazó szerződéses kikötés (folyósításra a vételi, a tartozás törlesztésére pedig az eladási árfolyam alkalmazása) semmis. Ennek megfelelően a pénzügyi intézményeknek a devizaadósokkal el kell számolniuk. Ennek az elszámolásnak – valójában forint-deviza átszámításnak – az alapját teremti meg a jogalkotó által előírt MNB devizaárfolyam. A Tv. 3. § (3) bekezdése – utalva a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény 267. §-ára – közvetve lehetőséget biztosít arra is, hogy a pénzügyi intézmény (az MNB középárfolyam helyett) saját deviza közép-árfolyamot alkalmazzon, ha korábban ilyenrel rendelkezett. A pénzügyi intézmény számára ugyanis rendelkezésre kell állnia valamilyen árfolyamnak, amelyen a devizát át kell számítani forintra, a törlesztett forintot pedig visszaszámítani devizára. Tekintettel arra, hogy ez a számítás nem két külön (vételi és eladási), hanem egyazon (saját vagy MNB) árfolyamon történik, ezért árfolyamrés ténylegesen nincs. Az indítványozó azon hivatkozása, hogy az MNB devizaárfolyam előírása hiányában lényegében forinthitelről volna szó, nem megalapozott. A feleknek ugyanis egymással mindenképpen forint-deviza alapon kell elszámolniuk. Önmagában az, hogy a forint és a deviza egymáshoz képesti árfolyama változott, nem az árfolyamrés összegében, nagyságában jelenik meg, hanem az az árfolyammozgás körébe tartozó kérdés. Ez azt jelenti, hogy a forint-deviza árfolyammozgásából adódó többletfizetési kötelezettség problémája élesen elválik az árfolyamrés problémájától. Tekintettel arra, hogy a törvényhozó az árfolyamrést eleve – mindenfajta bírósági eljárás nélkül – tisztességtelennek minősítette, abból az adósnak semmifajta fizetési kötelezettsége nem keletkezik és nem is keletkezhetsz. Mindezekre tekintettel az Alkotmánybíróság ezt az indítványt mint megalapozatlant elutasította.

- [53] 2.4. Az Alkotmánybíróság megvizsgálta azt az indítványi elemet is, melyben az indítványozó a hátrányos megkülönböztetés tilalmának a sérelmére hivatkozott, és ezzel összefüggésben az alábbiakat állapította meg.
- [54] Az indítványban állított jogsérelem oka a következő: a kölcsönt igénybe vevő adós és az indítványozó pénzügyi vállalkozás között fogyasztói kölcsönszerződés jött létre. Mivel az indítványozó pénzügyi vállalkozás saját árfolyam jegyzésére és pénzváltási tevékenységre nem volt jogosult, ezért a devizaforrás biztosítása érdekében hitelkeret-szerződést kötött egy másik pénzügyi intézménnyel. Ebben a jogviszonyban van szerepe az árfolyamrésnek, ugyanis a pénzügyi vállalkozás a szerződött másik pénzügyi intézménnyel deviza vételi- és eladási árfolyamon számol el, ami azt eredményezi, hogy az árfolyamrésből származó veszteség a közvetítő pénzügyi vállalkozást (az indítványozót) és nem pedig a forrást nyújtó pénzügyi intézményt terheli.
- [55] Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a jogegyenlőség követelménye arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként kell kezelnie, azaz a jogalkotás során a jogalkotónak mindenki szempontjait azonos körültekintéssel, elfogulatlansággal és méltányossággal, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell értékelnie [vö. 9/1990. (IV. 25.) AB határozat, ABH 1990, 46, 48.]. Az alkotmánybírósági gyakorlatban a megengedhetetlen megkülönböztetés tilalma a jogi személyekre is vonatkozik [pl. 63/2008. (IV. 30.) AB határozat a pártalapítványok támogatása tárgyában], ezt a gyakorlatot megerősíti egyébként az Alaptörvény XV. cikk (1) és (2) bekezdésének megfogalmazása, mely kifejezetten mindenkire vonatkoztatja az általános jogegyenlőségi szabályt, illetve az alapvető jogokat megkülönböztetés nélkül mindenkinek biztosítja [lásd legutóbb összefoglalóan: 20/2014. (VII. 3.) AB határozat, Indokolás [243]–[245]].
- [56] A hátrányos megkülönböztetés tilalma az Alkotmánybíróság gyakorlatában a jogrendszer egészét átható alkotmányos alapelveként kapott értelmezést. A tilalom elsősorban az alkotmányos alapjogok terén tett megkülönböztetésekre terjed ki. Személyek közötti, alkotmánysértő hátrányos megkülönböztetés akkor állapítható meg, ha valamely személyt vagy embercsoportot más, azonos helyzetben lévő személyekkel vagy csoporttal történt összehasonlításban kezelnek hátrányosabb módon [21/1990. (X. 4.) AB határozat, ABH 1990, 73, 78.; 32/1991. (VI. 6.) AB határozat, ABH 1991, 146, 162.; 43/B/1992. AB határozat, ABH 1994, 744, 745.]. A megkülönböztetés pedig akkor alkotmányellenes, ha a jogszabály a szabályozás szempontjából azonos csoportba tartozó (egymással összehasonlítható) jogalanyok között tesz különbséget anélkül, hogy annak alkotmányos indoka lenne (191/B/1992. AB határozat, ABH 1992,

592, 593.). Rámutatott az Alkotmánybíróság arra is, hogy az alapjognak nem minősülő egyéb jogra vonatkozó, személyek közötti hátrányos megkülönböztetés vagy más korlátozás alkotmányellenessége akkor állapítható meg, ha a sérelem összefüggésben áll valamely alapjoggal, végső soron az emberi méltóság jogával, és a megkülönböztetésnek, illetve korlátozásnak nincs tárgyilagos mérlegelés szerint ésszerű indoka, vagyis önkényes [35/1994. (VI. 24.) AB határozat, ABH 1994, 197, 200.] {l. legutóbb összefoglalóan: 14/2014. (V. 13.) AB határozat, Indokolás [32]}.

- [57] Az Alkotmánybíróság az irányadó gyakorlatra figyelemmel először azt vizsgálta meg, hogy a felek egymás közötti jogviszonyában kiket kell azonos csoportba tartozónak tekinteni.
- [58] Az indítványozó lényegében azt sérelmezte, hogy a pénzügyi vállalkozás nem részesül a fogyasztókat a pénzügyi intézménnyel szemben megillető védelemben.
- [59] A Tv. támadott 3. § (1) bekezdése csak a fogyasztói kölcsönszerződésben alkalmazott árfolyamrés vonatkozásában állapít meg semmisséget. A fogyasztói kölcsönszerződés meghatározását a Tv. 1. § (1) és (2) bekezdése tartalmazza, melynek értelmében az ilyen típusú megállapodások szerződő felei a pénzügyi intézmény (jelen esetben a pénzügyi vállalkozás) és a fogyasztó. A Tv. 3. §-a jellemzően egy fogyasztóvédelmi típusú szabály, amely kifejezetten a fogyasztókra vonatkozik, nem pedig az üzletszerű gazdasági tevékenységet végző vállalkozásokra. Ez a rendelkezés tehát csak a fogyasztó és a pénzügyi vállalkozás közötti szerződésre irányadó, a pénzügyi vállalkozás és a vele szerződést kötő pénzügyi intézmény közötti szerződéses kapcsolatra azonban nem. Az indítványozó vállalkozás azzal, hogy a fogyasztó (adós) számára – mintegy közvetítőként – devizaforrást vásárol egy másik pénzügyi intézménytől, nem válik fogyasztóvá és nem részesül a fogyasztót megillető védelemben sem. Erre tekintettel a fogyasztó és a pénzügyi vállalkozás nincsenek összehasonlítható helyzetben, nem képeznek homogén csoportot, így közöttük a hátrányos megkülönböztetés tilalmának a sérelme nem állapítható meg.
- [60] A pénzügyi vállalkozás és a pénzügyi intézmény közötti jogviszonnyal kapcsolatban az indítványozó azt sérelmezte, hogy a jogszabály őt, mint pénzügyi vállalkozási tevékenységet folytató pénzügyi intézményt azonos szabályozási körbe sorolja a devizaforrást nyújtó pénzügyi intézménnyel, a jogszabály azonban mégis eltérő módon kezeli őket, mert az árfolyamrésből adódó hátrányokat ebben a speciális hárompólusú jogviszonyban a pénzügyi vállalkozásnak kell viselnie. Az indítványozó pénzügyi vállalkozás arra hivatkozott, hogy vele szemben az árfolyamrészt alkalmazza a folyósító pénzügyi intézmény.

A pénzügyi vállalkozásnak ugyanis azzal, hogy devizát vásárol a pénzügyi intézménytől és később forintot ad vissza neki, a vételi és az eladási árfolyam közti különbözetet viselnie kell.

- [61] A támadott jogszabályi rendelkezés a pénzügyi intézmény és a pénzügyi vállalkozás egymás közti viszonyára, illetve az általuk megkötött szerződésre vonatkozóan nem tartalmaz semmilyen rendelkezést. Az indítványozó mint pénzügyi vállalkozás és a hitel forrását nyújtó bank mint pénzügyi intézmény közötti jogviszony nem esik a Tv. 3. §-ának a hatálya alá. Ennek a rendelkezésnek a tartalma ugyanis kizárólag a fogyasztó és a vele szerződő fél viszonylatában értelmezhető. A fogyasztó szempontjából emiatt a két gazdasági társaságot a jogszabály egymással ugyan közvetve azonosan kezeli (az árfolyamrészről adódó terhet nem a fogyasztó viseli, hanem a vele szerződő fél), ugyanakkor nem rendelkezik arról, hogy a közvetítő vállalkozás a vele szerződő pénzügyi intézménnyel szemben milyen követelést támaszthat. Az Alkotmánybíróság megjegyzi, hogy nincs olyan jogszabály, amely kizárná, hogy a pénzügyi vállalkozás a vele szerződött pénzügyi intézmény ellen indított perben arra hivatkozzon, hogy a vele szemben alkalmazott szerződéses feltétel tisztességtelen volt. A Tv. 3. §-ából csupán annyi következik, hogy a fogyasztónak nem minősülő pénzügyi vállalkozások és pénzügyi intézmények egymás közti szerződéses viszonyára ez a rendelkezés nem alkalmazható.
- [62] Emiatt az Alkotmánybíróság a hátrányos megkülönböztetés tilalmának a sérelmét nem állapította meg, így az indítványt ebben a tekintetben is elutasította.
- [63] 3. Az Alkotmánybíróság a határozat Magyar Közlönyben történő közzétételét az Abtv. 44. § (1) bekezdés második mondata alapján, az ügy társadalmi jelentőségére és az érintettek nagy számára tekintettel rendelte el.

Budapest, 2015. március 17.

*Dr. Lenkovics Barnabás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
előadó alkotmánybíró*

*Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró*

*Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró*

*Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró*

*Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró*

*Dr. Kiss László s. k.,
alkotmánybíró*

*Dr. Lévy Miklós s. k.,
alkotmánybíró*

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Varga Zs. András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László alkotmánybíró párhuzamos indokolása

- [64] A határozat rendelkező részével egyetértek, ugyanakkor annak az 1. pontjára vonatkozó indokolásához az alábbi kiegészítést fűzöm.
- [65] Álláspontom szerint a harmadik indítványozónak a diszkrimináció tilalmával kapcsolatos sérelmét más irányból is indokolt lenne vizsgálat alá vonni. Kétségtelen ugyanis, hogy a PJE határozat 3. pontja, illetve a Tv. 3. §-a nincs tekintettel a harmadik indítványozónak a többi pénzügyi intézményhez képest eltérő jogállására, amikor valamennyi hitelező szervezet szerződéskötési gyakorlatát a semmisség szempontjából azonosan ítéli meg.
- [66] Ennek során indokolt lenne külön vizsgálni, hogy a kifogásolt jogalkotói eljárás a konkrét esetben tekinthető-e diszkriminatívnak. Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése – ami a jelen ügyben a releváns alkotmányjogi rendelkezés – a diszkrimináció tilalma kapcsán „megkülönböztetés”-ről, illetve „különbégtétel”-ről szól, ami grammatikai értelmezés szerint akaratlagos, tudatos, legalábbis a probléma lehetőségét érzékelhető helyzetben történő magatartást jelent. Az indítványozó által is hivatkozott, az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény 8. § t) pontja is ezt látszik alátámasztani. {„Közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül az olyan rendelkezés, amelynek eredményeként egy személy vagy csoport valós vagy vélt [...] egyéb helyzete, tulajdonsága vagy jellemzője (a továbbiakban együtt: tulajdonsága) miatt részesül kedvezőtlenebb bánásmódban, mint amelyben más, összehasonlítható helyzetben levő személy vagy csoport részesül, részesült vagy részesülne.”}
- [67] Az ügy összes körülményeire tekintettel számomra úgy tűnik, hogy a jogalkotónak a látókörén kívül esett a harmadik indítványozó jogállásával rendelkező szereplő. A kérdés elvi szinten az, hogy lehetséges-e diszkriminálni anélkül, hogy a jogalkotó tudatában lenne annak, miszerint hasonlóakra eltérő, illetve eltérőkre azonos szabályozást alakított ki.
- [68] Ennek a kérdésnek a vizsgálata elmaradt, ugyanakkor mikénti megválaszolására kihatással lehet a harmadik indítványozó alkotmányjogi panaszának elbírálására. Nemleges válasz esetén nem állapítható meg az Alaptörvény XV. cikkének

sérelme, igenlő válasz esetén viszont indokolt lenne alkotmányos követelményként kimondani, hogy a Tv. 3. §-a nem alkalmazható, ha a pénzügyi intézmény részéről tényleges pénzváltási szolgáltatásra került sor.

- [69] A jogi rendezés a tényleges pénzváltást igénybe vevő pénzügyi intézmény tekintetében akkor sem problémamentes, ha az Alaptörvény XV. cikke (vagy más rendelkezése) nem sérült, mindenesetre ebben az esetben a probléma nem éri el az alkotmányosság szintjét.

Budapest, 2015. március 17.

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes alkotmánybíró különvéleménye

- [70] Nem értek egyet a rendelkező rész 3. pontjával az alábbi indokok alapján.
- [71] A határozat hivatkozott rendelkezése a 2/2014. Polgári jogegységi határozat 3. pontja alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt a 3246/2014. (X. 3.) AB végzésben foglalt indokokra hivatkozással utasította vissza. Eszerint „[a]z olyan jogszabályok, valamint az Abtv. 37. § (2) bekezdésben meghatározott egyéb jogi eszközök esetében, melyek lényegüknél fogva nem hatályosulhatnak közvetlenül (ilyen például a jogegységi határozat, mely csak a bíróságra kötelező [...]), az Abtv. 26. § (2) bekezdése alapján történő eljárásban a közvetlen érintettség nem állapítható meg.” {3246/2014. (X. 3.) AB végzés, Indokolás [10]} Az indokolás utal arra is, hogy hasonlóan döntött az Alkotmánybíróság a 3023/2012. (VI. 21.) AB végzésben is.
- [72] Álláspontom szerint az Abtv. 26. § (2) bekezdésének és a 37. § (2) bekezdésének együttes értelmezéséből ilyen korlátozás – általános jelleggel – nem vezethető le. Nem hagyható figyelmen kívül ugyanis, hogy a jogegységi határozatok eltérő jellegűek, és az értelmezett jogi normához igazodóan eltérő módon hatályosulnak.
- [73] Az Alkotmánybíróság a 42/2005. (XI. 14.) AB határozatában a jogegységi határozatba foglalt értelmezés kereteit vizsgálva kiemelte, hogy a jogegységi határozat „adott esetben az alapul fekvő jogszabály tartalmát bővítheti, szűkítheti, vagy éppen az értelmezéssel joghézagot tölthet ki” (ABH 2005, 514). A jogértelmezés akkor veti fel az alkotmányossági követelmények sérelmét, ha a bírói-ítélkezési hatalom átveszi a jogalkotás funkcióját [42/2004. (XI. 9.)

AB határozat, ABH 2004, 571.]. Erre akkor kerül sor, ha a jogegységi határozat önálló jogszabályi tartalommal eloldódott az értelmezett jogszabálytól [42/2005. (XI. 14.) AB határozat, ABH 2005, 515.].

- [74] Az adott ügyben az egyik indítványozó azt tette vitássá, hogy az érintett jogegységi határozatban foglalt jogértelmezés túllépett a fentiek szerinti alkotmányos kereteken. Az Alkotmánybíróság azonban indítványát ebben a részében érdemi vizsgálat nélkül utasította vissza azzal az indokolással, hogy az indítványozó érintettsége nem állapítható meg. Álláspontom szerint azonban érdeemben kellett volna vizsgálni az alkotmányjogi panaszban foglaltakat, mert az indítványozó érintettsége az alábbi indokok alapján fennáll.
- [75] A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) 41. §-a szerint „[a] jogegységi határozatnak – ha törvény kivételt nem tesz – a felekre és a terheltre kiterjedő hatálya nincs”, vagyis az abban foglalt jogértelmezés egyedüli címzettjei a bíróságok [lásd: Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdés].
- [76] Az Alkotmánybíróságnak a Bszi. fenti rendelkezésével tartalmában egyező korábbi szabályozásra vonatkozó megállapításait ebben az ügyben is irányadónak tartom. Eszerint „a jogegységi határozat a felekre a bírói jogalkalmazás útján – a kötelezően előírt jogértelmezésen alapuló ítélet közvetítésével – szükségképpen kihat” [12/2001. (V. 14.) AB határozat, ABH 2001, 171.]. Ez az oka annak, hogy a jogegységi határozatokat a Magyar Közlönyben közze kell tenni [lásd: a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 28/A. § b) pont]. Különbséget kell azonban tenni a hatályosulás esetei között. Az előbbi – „közvetett” – hatálytól különböznek az eljárási törvényekbe foglalt azon esetek, amikor a jogegységi határozat közvetlenül érinti az alapul fekvő ügyet, és annak alanyait.
- [77] A Bszi. hivatkozott rendelkezése szerinti kivételt a hatályos szabályozásban kifejezetten a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényben (a továbbiakban: Be.) találunk, amely szerint „[h]a az elvi kérdésben adott iránymutatásból következően a jogegységi határozattal érintett jogerős bírósági határozatnak a terhelt büntetőjogi felelősségét megállapító rendelkezése törvénysértő, a jogegységi tanács a törvénysértő rendelkezést hatályon kívül helyezi, és a terheltet felmenti, illetve az eljárást megszünteti” [Be. 439. § (3) bekezdés].
- [78] A Be. hivatkozott rendelkezése mellett ugyanakkor más esetekben is lehet a felekre közvetlenül kiható hatálya a jogegységi határozatoknak. Ennek a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvényben (a továbbiakban: Pp.) meghatározott esete az, amikor a felülvizsgálati eljárásban eljáró tanács jogegységi eljárást kezdeményez, és ezzel egyidejűleg az ügy elbírálását felfüggeszti.

Ez esetben a közvetlen hatályosulást álláspontom szerint az a körülmény alapozza meg, hogy a jogegységi eljárás befejezése után a bírói tanácsnak a jogkérdést elvi jelleggel eldöntő jogegységi határozatnak megfelelő határozatot kell hoznia [Pp. 274. § (5) bekezdés].

- [79] Álláspontom szerint már e két esetre tekintettel sem tehető az a megállapítás, hogy a jogegységi határozatnak ne lenne a peres eljárásban érintettekre közvetlenül kiható hatálya, mert a hivatkozott rendelkezések révén a jogegységi határozatok ténylegesen hatályosulhatnak.
- [80] A tényleges hatályosulás fenti esetei mellett azonban más esetekben is fennállhat olyan körülmény, amelynek folytán a jogegységi határozat bírói döntés „közvetítése” nélkül – közvetlenül – kihat az érintettre. Álláspontom szerint ilyen eset az értelmezett – jellemzően anyagi – jogszabály jellegétől függően állhat elő. Erre jellemző példaként az alapul fekvő ügy szolgál, amelyben éppen a polgári jog érvénytelenségével összefüggő szabályozása révén válik igazolhatóvá, hogy a „jogértelmezés” által a jogegységi határozat közvetlenül hatályosulhat. Ha ugyanis a jogegységi határozat kifejezetten arról rendelkezik, hogy egy szerződési feltétel semmisnek minősül, az esetben a semmisség megállapításához bírói döntésre már nincs szükség [lásd: Ptk. 234. § (1) bekezdés]. E rendelkezésnek a hatályos szabályozásban való továbbélése mellett a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) pedig kifejezetten úgy rendelkezik, hogy „[é]rvénytelen szerződésre jogosultságot alapítani és a szerződés teljesítését követelni nem lehet” [Ptk. 6:108. § (1) bekezdés]. Álláspontom szerint a régi Ptk. és az új Ptk. hivatkozott rendelkezései ez esetben megalapozzák a jogegységi határozat közvetlen hatályosulását a felek viszonyában. Ha ugyanis szerződésük érvénytelenné válik, annak teljesítését nem lehet követelni. A semmisség megállapításához pedig nincs szükség bírósági eljárásra.
- [81] Az előbbi esettől részben különbözik az adott ügyben érintett jogegységi határozat 3. pontja, amelyben álláspontom szerint a jogegységi határozat közvetlen hatályosulása még egyértelműbben megmutatkozik.
- [82] A PJE határozat 3. pontja ugyanis úgy rendelkezik, hogy a különmemű árfolyamok alkalmazásának tisztességtelensége folytán „[a] deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződésekben szereplő vételi és eladási árfolyamok, mint átszámítási árfolyamok helyett a Magyar Nemzeti Bank hivatalos deviza árfolyama válik a szerződés részévé a [rég]i Ptk. 231. § (2) bekezdésében meghatározott diszpozitív törvényi rendelkezésre tekintettel, mindaddig, amíg kógens törvényi rendelkezés nem lépett azok helyébe”. A jogegységi határozat e rendelkezése a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről

szóló 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv 6. cikk (1) bekezdésének és az Európai Unió Bírósága által a C-26/13. számú ítéletében kifejtett értelmezésen alapul. Eszerint, ha a szerződés a tisztességtelen szerződési feltétel elhagyása esetén nem teljesíthető, a tisztességtelen feltételt a nemzeti jog diszpozitív rendelkezése helyettesíti. A magyar jog diszpozitív rendelkezését a régi Ptk. 231. § (2) bekezdése tartalmazta.

- [83] Az adott esetben ezért nem arról van szó, hogy a jogegységi határozat egy bírói döntés „közvetítésével” hatályosult volna, hanem a fentiekben kifejtettek szerint ténylegesen – a „kógens törvényi rendelkezés” hatálybalépéséig – változást idézett elő a felek szerződéses viszonyában. Álláspontom szerint a kifejtettek az adott ügyben az indítványozónak az Abtv. 26. § (2) bekezdése szerint vizsgált érintettségét megalapozzák, ezért alkotmányjogi panaszát érdemben kellett volna vizsgálni.

Budapest, 2015. március 17.

Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Kiss László alkotmánybíró különvéleménye

I.

- [84] 1. Egyetértek a határozat rendelkező részének 2. és 3. pontjába foglalt visszautasítással.
- [85] 2. Nem értek egyet a határozat rendelkező részének 1. pontjába foglalt, a Tv. 3. §-a alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló – az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésére alapított – alkotmányjogi panasz elutasításával. Álláspontom szerint az Alkotmánybíróságnak az indítvánnyal támadott törvényi rendelkezést alaptörvény-ellenessé kellett volna nyilvánítania, és meg kellett volna semmisítenie. Ezen túlmenően – nézetem szerint – a határozat többségi indokolásának érdemben foglalkoznia kellett volna a tulajdonvédelem és a szerződési szabadság korlátozásának a kérdésével is.

II.

[86] A Tv. 3. §-a tiltott visszaható hatály tilalmába ütközik

[87] 1. A hivatkozott törvényi rendelkezések tekintetében ugyanazt az alkotmányjogi problémát vélem megállapíthatónak, amely miatt a 34/2014. (XI. 4.) AB határozathoz (a továbbiakban: Abh.) fűzött különvéleményemben is már a megsemmisítést tartottam az egyedül helyes alkotmánybíróági álláspontnak.

[88] A határozat többségi indokolása szerint a „jogalkotó tehát nem tett mást, mint a jogalkalmazó bíróság által kidolgozott, jogegységi határozatba foglalt egységes gyakorlatot emelte jogszabályi szintre” (Indokolás [41]). A jelen ügyben – ahogyan az Abh.-ban elbírált ügyben is – ugyancsak az az álláspontom, hogy – szemben a határozat többségi indoklásában foglaltakkal – nem pusztán jogértelmezési kérdésről, hanem jogalkotásról volt szó, amely utólag állapított meg a korábbiaknál súlyosabb kötelezettségeket a norma egyes címzettjei, így a kölcsönt nyújtó jogalanyok számára. Emellett ismételten hangsúlyozom, hogy a visszaható hatályú jogalkalmazás és jogértelmezés tekintetében is megtörténhet (megvalósulhat) a visszaható hatályú jogszabályalkotás.

[89] 2. Ebből következően, ha el is elfogadnám azt a többségi álláspontot arról, hogy itt mindössze „jogértelmezés” történt, akkor is megállapítható lenne a tiltott visszaható hatály követelményének a sérelme. Ezzel összefüggésben idézem az adótartozás engedményezésének alkotmányosságát elbíráló 3264/2014. (XI. 14.) AB határozathoz fűzött különvéleményem idevonatkozó tartalmát: „[a] szabályt megfogalmazó, normát alkotó bírói döntések [...], a bírói precedensek szükségszerűen visszaható hatályúak (*ex post facto* természetűek) abban az esetben, ha a jogvitára okot adó eseménykor még nem léteztek. A precedensek szükségszerűen visszaható hatályára mutatott rá már *H. L. A. Hart* »A jog fogalma« című könyvében (*Herbert Lionel Adolphus Hart: A jog fogalma*. Budapest, Osiris, 1995, 179.), és ez – *mutatis mutandis* – az alkotmánybíróági precedensbíráskodásra is irányadó, még akkor is, ha az alkotmánybíróági határozat nem *ex tunc* hatályú”. (Indokolás [80]).

III.

- [90] A tulajdonvédelmi teszt alkalmazásának elmaradása
- [91] A tiltott visszaható hatályú jogalkotás fennállásának következménye az is, hogy nem osztom a többségi indokolás tulajdonvédelemre vonatkozó álláspontját sem.
- [92] A határozat többségi indokolása szerint „árfolyamrést megállapító szerződési kikötések már eleve, a szerződések megkötésének időpontjában is tisztességtelenek – tehát semmisesk – voltak, és az emiatt előálló egyensúlyhiányos helyzetet orvosolta a jogalkotó azzal, hogy kimondta, az adósnak nem kell a pénzügyi intézmény saját deviza vételi és eladási árfolyama közötti különbözetet megfizetnie, hanem minden esetben a pénzügyi intézmény saját középárfolyamán, vagy a Magyar Nemzeti Bank hivatalos deviza középárfolyamán kell visszafizetnie a kölcsönösszeg érintett részletét a pénzügyi intézménynek. Ebben az értelemben tehát nem egy, a pénzügyi intézmény által »már megszerzett« pénzösszeget fennálló tulajdonjogról és annak a fogyasztó részére történő visszafizetéséről (azaz az indítványozó által állított tulajdoni sérelemről) van szó, hanem a semmisség jogkövetkezményének a levonásáról és az ennek a jogi helyzetnek megfelelő tényállapot helyreállításáról.” (Indokolás [48]) Mivel – ahogyan az Abh.-hoz fűzött különvéleményemben kifejtettem – e szerződési kikötések csak kellő alkotmányos indok nélküli visszaható hatályú jogalkotással váltak tisztességtelenné, ezért eme fennálló kötelmi igények érvényesíthetőségének korlátozására érdemben kellett volna alkalmazni a tulajdonvédelmi tesztet, hiszen – ahogyan a többségi indokolás is rámutat – minden vagyoni értékű jog, így a dologi és kötelmi igények is az alkotmányi tulajdonvédelmi klauzula hatálya alatt állnak [v.ö.: 17/1992. (III. 30.) AB határozat, ABH 1992, 104, 108.].

IV.

- [93] A szerződési szabadság korlátozása vizsgálatának hiánya
- [94] Tisztázatlan maradt az ügyben a piacgazdaság lényegi elemének számító szerződési szabadság (a többségi indokolás megfogalmazásában „szerződéskötési szabadság”) szerepe is, mivel a jelen döntés alkotmányjogi értelemben nem foglalkozik az erre vonatkozó indítványozói felvetéssel, csupán azt állapítja meg, hogy „a törvényhozó az árfolyamrést eleve – mindenfajta bírósági eljárás nélkül – tisztességtelenné minősítette, abból az adósnak semmifajta fizetési kötelezettsége nem keletkezik és nem is keletkezhet.” Ugyanakkor a szerződés

egy tartalmi elemét kötelezően előírta a jogalkotó, kizárva e körben a felek szerződési szabadságát. Nézetem szerint erre az indítványozói kérelemre a 8/2014. (III. 20.) AB határozatban kidolgozott szempontrendszert kellett volna érdemben alkalmaznia az Alkotmánybíróságnak, tehát a határozat többségi indokolása nem állhatott volna meg a fenti megállapításnál.

V.

[95] Mindezekre tekintettel nem értek egyet a határozat rendelkező részének 1. pontjában foglalt elutasítással, ahelyett az Alkotmánybíróságnak az indítványban támadott rendelkezést alaptörvény-ellenessé kellett volna nyilvánítania és meg kellett volna semmisítenie, illetve a tulajdonvédelem és szerződési szabadság vonatkozásában a határozatnak érdemben alkalmaznia kellett volna az eddig irányadó alkotmányossági tesztek.

Budapest, 2015. március 17.

Dr. Kiss László s. k.,
alkotmánybíró

[96] A különvéleményhez csatlakozom.

Budapest, 2015. március 17.

Dr. Lévay Miklós s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/1681/2014.
Közzétéve a Magyar Közlöny 2014. évi 35. számában.

